

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

TE TOA TAKITINI

NAMA 18.

HASTINGS.

Huræ 1, 1925.

HE KARAHUPI KURA MINITA.

I TE wa i tu ai te Hui ki Rotorua a t wahanga Maori o te Hahi Mihingare, i karangatia e Te Arawa nga mema o te Hui kia haere kia Ohinemutu i te Wenerei (Hune 24). I reira ka tu mai nga morehu kaumatua ki te manaaki i te Ati-pihopa o Akarana, i te Pihopa o Waiapu, me nga Minita pakeha Maori.

Ka mutu nga mihi ka tu mai a Taiporutu ki te whakaatu i te whakaaro o te Poari o nga Moana o Te Arawa, kia takoto he manaaki ma ratou mo te taha ki nga mahi o te Whakapono. Ko te whakaaro o te Poari he tapae i te moni e £50 i ia tau, i ia tau, hei karahipi whangai i tetahi tamaiti o Te Arawa e noho mai ana i te kura Minita i St. John's i Tamaki, Akarana. Kua waiho atu e te Poari ma te Pihopa e whakaingoa te tamaiti mana e kai tenei moni.

Ka taka mai te moni nei ka tu atu te Pihopa ka mihi ki nga mema o te Poari o Te Arawa mo tenei whakaaro rangatira, whakaaro nui i puta mai nei i nga mema o te Poari. Ko nga mihi mo tenei take, kaore e waiho mana anake, engari ano toni wa e rangona ai te humere a te Hahi katoa mo tenei take. Kia ora te Poari o Te Arawa. Ka manaaki koutou i nga mahi o te Hahi a te Atua, ka manaakitia hoki koutou.

TE TOA MO TE MAMAU.

KUA whakataetae a Ihakara Rapana raua ko tetahi pakeha ko Karaka te ingoa mo te Tiamupiana (Champion) o Niu Tireni me Ahitereria. Tekau-ma-rima ano nga meneti ka hinga te pakeha. Kua tu ko te Maori te Toa mo tenei mahi inaianei. No te 3 o nga ra o Huræ nei ka haere a Ihakara ki Merepana (Melbourne). Kei reira ka tutaki atu ia ki te toa o Amerika. Kua rite mo te wa e u atu ai nga manua o Amerika ki Merepana ka mamau ai te Maori nei me te Maribana mo te taitara o te toa mo Ahitereria me Niu Tireni. He kai-karakia tuturu a Ihakara no Te Kohupatiki i Heretaunga nei.

He poroporoaki eua na te iwi ki a ia.

Kore au e pai, te rongo take kore,
Engari rongo toa ka ara tonu au e!
Ki mai e I kaore he aroha,
Kei roto i te iwi e takawiri ana e.

He mea Panui e Rev. F. A. Bennett, he mea ta e Cliff Press,
Queen Street, Hastings, H.B.

TE TOA TAKITINI

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

Te Utu mo te Pepa 10/- i te tau.

Mo penei nga reta "*Te Toa Takitini*," Box 300, Hastings.

254

TE TOA TAKITINI.

Hurao 1, 1925.

TE HUI A TE HAHĪ MO TE TAHA KI TE IWI MAORI.

NO te 23 me te 24 o nga ra o Hune ka tu te hui a te Hahi ki Rotorua, ki te whiriwhiri i te ahua o nga mahi o te Hahi Maori. Kei *Te Toa Takitini* (Nama 45, p. 218). nga whakamarama mo nga take i whakaturia ai tenei Komiti e te Hinota Topu i hui nei ki Dunedin i a Pepuere ka taha nei.

Ko nga tangata enei i ata kowhiritia mo tenei hui:—Te Atipihopa o Nui Tireni, Te Pihopa o Waiapu, me te Pihopa o Poneke (kaore ia i tae mai i te nui o ona raruraru), e wha nga Atirikona, ara ko Hapata Wiremu, ko Hokena, ko Tiate-tene, ko Himikini, nga minita pakeha ko Makewiremu, ko W. G. Wiremu, me Kenana Ata Wiremu. Ko nga Minita Maori enei:—

Pihopatanga o Akarana: Kenana W. Keretene o Kamo, Whangarei; K. T. Harawira o Waimate North, Hori Raiti o Huntly; W. Panapa o Te Kuiti.

Pihopatanga o Waiapu: Pine Tamahori o Ngati Porou; Peni Hakiwai o Ngati Kahungunu; Pererika Peneti o Heretaunga, o Te Arawa hoki.

Pihopatanga o Poneke: Temuera Tokoaitua o Otaki; P. H. Renata (Leonard) o Matene.

Ko te Atipihopa te Tiamana o te hui.

Ka mutu te inoi ka whakaritea kia tokorua nga Hekeretari, ko Makewiremu mo nga korero pakeha, ko Peneti mo nga korero Maori.

Ka tu te Atipihopa ka mihi ki tenei hui. Koinci etahi o ana kupu: "E mihi ana ahau ki a koutou katoa kua tae mai nei ki te hui, me te tono atu ki a koutou ki a pai, kia marama te koutou whiriwhiri i nga take ka takoto mai nei ki mua i a koutou. Mehemea ki te pai ta tatou whakahaere i nga kaupapa a te Hinota Topu i whakarite ai hei whiriwhiri ma tatou, tera e kua tenei hui, he hui nui rawa atu.

Ko te take tuatahi, ara te take nui o te hui nei, he rapu huarahi e taea ai te tuku atu ki te iwi Maori te mana whakahaere o te Hahi i roto i te iwi Maori. Kua timata noatu matou te Pihopatanga o Akarana te whakarite i tenei tikanga. He Komiti Tuarangi (Standing Committee) to nga Maori o toku Pihopatanga, a ko nga take katoa e pa ana ki te Hahi Maori, tae noa ki te whakanekeneke i nga Minita, e waiho ana ma taua

Komiti Tumuaki o nga Maori e ata whiriwhiri, ka whakarite ai. No te taenga mai o Pihopa Ataria o Inia ki Nui Tireni i huri nui ai nga whakaaro kia wehea hoki he Pihopa mo nga Maori. Otira rereke te turanga o Pihopa Ataria. Ko ia te Pihopa o te takiwa Porowini o Inia e kiia nei ko Dornakal. Ahakoa pakeha, etahi atu iwi ranei, ko ia to ratou Pihopa. Ka rereke a Nui Tireni. Kaore he Porowini o Nui Tireni i nohia e te Maori anake e taea ai te ki, koia ra te Porowini o nga Maori. Mehemea ka tu he Pihopa mo nga Maori, kaore he turanga mo ana waewae, engari ka haereere ia i roto i nga rohe o nga Pihopa pakeha. He aha koa ra, me kaha tatou ki te rapu huarahi e kore ai tatou e whara i te ture. Kua eke tatou ki te taumata e marama ai ta tatou titiro ki mua. He ra timatanga tenei no te titiro whanui a te Hahi Maori ki nga mahi nunui kei mua e takoto mai ana. He ra tenei i whitiki ai te iwi Maori i a ia. Ma koutou ma nga Maori e titiro te pai, te kino ranei, o te noho wehewehe o te iwi Maori. Ko etahi kei to Akarana Pihopatanga, ko etahi, kei to Waiapu, ko etahi, kei to Poneke. Kei te noho wehewehe koutou. Kaore tetahi Pihopatanga i te mohio ki nga mahi me nga whakahaere o tetahi Pihopatanga. Ma koutou e whiriwhiri te pai te kino ranei o te whakakotahi i te Hahi Mihingare i roto i te iwi Maori.

TAKE TUARUA—MO TE HAHĪ A RATANA.

Kaore e nui rawa aku kupu mo tenei take. Kua tae mai te rongo ki ahau kua whakatu a Ratana i tetahi Hahi motuhake mo nga Maori e aru nei i ana akoranga. Kanui taku pouri mo tenei take. Kua hoki taku titiro ki te Mahi a Ratana e mea nei i te tangata kia haina i tana kawenata. I te hainatanga tuatahi, kaore i riria e nga Pihopa nga tangata o te Hahi, engari i tahuri ki te awhina atu i te pai o nga whakahaere i tera wa. No muri nei ka kumea haeretia nga whakaaro o Ratana e ona hoa pea, me ona komiti, a ka tahuri nei ki te whawha atu ki nga mahi pooti mema, ki nga haere ki te Tiapani me era atu iwi o te ao, a inaianei kua whakaara Hahi Motuhake mo ratou, me te tohe tonu ki te whaka noho i te ingoa o nga anahera ki te taha o te Tokotoru Tapu. Kua whakahau ahau ki aku Minita, mehemea he tika te korero nei kei te whakaurua te ingoa o nga Anahera hei apiti ki te ingoa o te Tokotoru Tapu i roto i nga karakia Iriiri, me whawhai e ratou te Hahi a Ratana, notemea kaore tera i te tikanga a te Karaiti. Ko ta te Karaiti kupu kei te marama i a Ia i ki ra: "Iriiritia i runga i te ingoa o te Matua, o te Tama, o te Wairua Tapu." Kaore a te Karaiti i apiti mai i te ingoa o nga Anahera. Nui atu taku pouri mo te mahi a Ratana e whakakotititia nei. Kua waiho tenei hei mea wehewehe i waenganui i a koutou i te iwi Maori. Otira kia manawanui koutou. Kia u, kei taea te whakakorikori. Ahakoa mahae koutou i etahi o a koutou kahui, kaua e nui te pouri. Heoi ano ta koutou he piri pono ki nga akoranga a te Karaiti. Tena ano tona wa ka hokihoki mai etahi. Engari ki te whakarerece to tatou Hahi e tetahi, me matua whakaatu te

ngakau ripeneta me te ngakau pouri, ka whakaaetia ai ratou kia hoki mai, ara ma nga Pihopa rawa e whakarite he karakia mo ratou, e ahei ai te hoki mai ano ki te Hahi.

I whai-kupu ano hoki te Pihopa o Waiapu me nga Minita i tautoko i nga korero a te Atipihopa.

E RUA NGA KOMITI.

Whakaritea ana kia rua nga Komiti hei whiriwhiri i enei take. Ko nga Maori hei komiti mo te taha ki te whakahaere i te Hahi Maori. Ko nga pakeha mo te taha ki te Hahi a Ratana.

Ko te ripoata tenei a te Komiti i whiriwhiria hei whakatakoto tikanga mo te Hahi a Ratana.

TE RIPOATA MO TE HAHĪ A RATANA.

(*Na Atirikona Hapata Wiremu i whakamaori.*)

IATA whakaarohia e te Komiti enei mea:—

1. Kua takoto te tikanga—me te whakaae ano o Ratana—kia puta atu nga tangata a Ratana i tona Hahi, i tona Hahi.

2. Kei te haereere nga kerere a Ratana hei akiaki i te tangata-Maori ki te haina i tetahi pukapuka whakaae ki taua mea—ara ki te puta atu i te Hahi, ki te piri tonu ki te mea e kiia nei ko te Hahi a Ratana.

3. Tera tetahi tino take o taua Hahi a Ratana, ara te whakahuatahi i nga anahera pono me te Tokotoru Tapu.

4. Kei te tohe ano ratou kia pera ano te kupu hei whakahuatanga i te karakia iriiri tamariki—he takahi tera i te whakahau a to tatou Ariki, i te tikanga hoki a nga wahi katoa o te Hahi puta noa i te ao katoa.

5. E mea ana etahi inaianei e kore e paingia a tatou minita hei minita mo ratou ki te kore e whakahuatia taua kupu he i te iriiri tamariki. i etahi atu karakia hoki. Ki ta te Komiti me inoi te Hui nei ki nga Pihopa kia puta tetahi kupu marama ki nga Minita hei tohutohu i a ratou i roto i tenei mea raruraru.

Koia nei etahi take kia korerotia ki a ratou:—

1. Ki te hainatia e tetahi tangata taua pukapuka whakaae a nga kerere a Ratana, he he rawa tana mahi, ara taua wehenga i a ia i te Hahi a te Karaiti.

2. E kore e tika kia korerotia e te Minita nga Karakia a te Hahi, ara te Hapa Tapu, te Marena, te Nehu Tupapaku, mo te hunga pera.

3. Ki te mea he iriiri ta tetahi Minita a Ratana, ta tetahi kai-mahi raneti ana, ehara tera i te iriiri Karaitiana: ina hoki ka rereke te tikanga i tera i whakahaua mai e te Karaiti i a ia i mea ra:—“Na haere meinga hei akonga nga iwi katoa, iriiria i runga i te ingoa o te Matua, o te Tama, o te Wairua Tapu: Akona ratou kia mau ki nga mea katoa i whakahaua e ahau ki a koutou.”—*Mat.* 28, 19-20.

4 Ahakoa he mea pai kia ata whakahokia mai ki te Hahi te hunga kua kotiti ke ehara i te mea pai kia whakaurua ano te hunga pera ki te Hahi e te Minita i runga i tona ake mana; engari ma te Pihopa e whakatakoto te ara whakauru mo te tangata ripeneta.

5. Ki te mea kua oti tetahi tangata te iriiri, i runga i te tikanga a Ratana anake, a ka mea taua tangata kia uru ki te Hahi, kia matua rapu tikanga te Minita i te Pihopa, katahi ka iriiri i taua tangata.

6. Ki te uru tetahi Kai-karakia ki taua Hahi a Ratana, kia whakamutua rawatia tana mahi karakia i roto i te Hahi: ko tona raihana kia whakakahoretia, tona tohu Kai-karakia kia whakahokia.

7. Ki te whakaaro o te Komiti, he mea pai kia haiuatia e nga tangata pono katoa o te Hahi te whakaaetanga kua oti te whakarite e te Hinota Nui mo te tangata o te Hahi—kia waiho ano taua mea hei wahi mo te tikanga whakauru ano ki te Hahi.

8. Kia tukua tonutia e te Pihopa taua kupu whakamarama ki te Minita ratou ko te hunga pono o te Hahi: ma te Minita te iwi e ata whakaako ki nga tikanga o te Hahi, ma reira ia e whakapumau i te tangata o te Hahi, e whawhai ki nga whakaakoranga he a Ratana.

Tera ano tetahi mea: kia whakaaturia ki nga tumuaki o nga Weteriana, o te Hahi o Kotarani, te mahi a te Hahi, me te patai ano ki a ratou, kei te aha ratou hei whakakahore i te tikanga he.

KAWANGA O TE WAPU O WHAREKAHIKA.

T. Wi Repa, M.B., Ch.B.

NO te Turei, te 14 o nga ra o Aperira, ka kawaia te wapu hou o Wharekahika. I tata ki te rua nga tau e hanga ana taua wapu. He "cement," he maitai te kaupapa o taua taonga. Te Kanataraki a te tangata nana i hanga e £8,000. Te tangata nana i hanga ko C. H. McCracken, he awhekaehe Maori no te wahanga o Waikato ki Kawhia. Ko nga tohunga nana i whakairo, ara, i whakaahua taua taputapu ko Mr. Lee, o te Kamupene o Messrs. Blair Mason, Lee, and Owen, o Nu Paremata i mua, o Akarana i naianei. Ko tenei tangata ko McCracken, he tangata tino pai te mahi, tupato, kore hianga hoki. Kotahi tonu tana whai atu, ara, ko te mahi pai anake. Kaore he tinihanga, kaore he mahi kino, kaore he mahi whawhai kia tere ai te oti, a, kanui nga moni e riro ia ia. He tino tauira taua tangata mo te mahi ataahua. I puta te whakamihia a Lee mo te ata tutuki ia McCracken o nga Kupu o te Kanataraki. Te tikanga o tenei mea o te Kanataraki, me whakatu he "Clerk of Works," hei tiaki i te kai-mahi (contractor), kei hianga ki kore e tutuki nga kupu o te Kirimina o te mahi. Kei tenei tangata, kaore he Clerk i whakatungia hei tiaki ia ia, he mohio no te Poari o te awa, tac noa ki te tohunga

kia Lee, ehara tenei i te tangata hianga a, kaore hoki e taea e te hianga te Kukume ki te mahi kino. He whakatauki na te pakeha: "Te mea e tika ana kia mahia, kia pai te mahi." Na te Karaipiture "Kia manaakitia koe e te pononga tika."

KEI HEA A WHAREKAHIKA?

Ko te poraka whenua tenei o Ngati-Porou e piri ana ki te wahanga whenua o Te Whanau-a-Apanui. Ko te awa e rere ana i waenganui o taua Poraka ko Wharekahika. Ko te Kokoru o te moana e awhitia ana e taua poraka ko Wharekahika ano. Mo taua Wharekahika Kokoru te take o enei korero. He awa pai tenei. E tino ruru ana ia ki te hau Tonga, ki te hauauru, ki te hau-rawhiti. Ee ki ana nga kapene o nga tima e kopikopiko ana mai ki tenei takiwa, ko te tino awa moana pai tenei o te tai-rawhiti, i waenganui i Akarana me Poneke. Ko te wapu nei i hangaia ki konei hei piringa kaipuke. E tata ana te awa nei ki East Cape. He tika te tuhi-tuhinga a Apirana Ngata e takoto nei i roto i *Toa Takitini* o Aperira nei: "Ara te korero e rere ra i Aotearoa takoto noa Waiapu" Ko te awa nei, he hori no te paihau whakarawhiti o Te Ika-a-Maui. Ka hangaia he wapu e £8000 te utu hei piringa Kaipuke, he tohu tena kua tihorea te arai e whakapouri nei i Waiapu, kia tiaho mai te maramatanga ki runga kia ia. Ka mutu te titaha a nga tima meera. Kua pekangia te wahapu o Waiapu. Kua takiritia te Kakahu o Waimahuru. Na Te Pokiha Taranui te pepeha: "Haramai te Kiwi, haramai te weka: whakaputa ki te ao marama!" Mo Tuhoe tenei powhiri i to ratou taenga ki Maketu.

Kati ano matau kia titahatia e nga tira-haere o te motu, kia kore ai matau e kitea wawetia e nga waka rererangi, a ka kawea e te pairi, ka hono kia Tiapani.

TE HUI I RUNGA O TE WAPU HOU.

Na te Poari o te awa o Wharekahika (Hicks Bay Harbour Board) i tuku ma nga Maori o Wharekahika e hakari te Kawanga e te taonga nei, e powhiri hoki nga manuhiri. I tata ki te 2000 tangata o Te Tairawhiti i tae mai. Na Te Koronehe Te Kopuka, mokopuna a Te Rangimatemoana, raua ko tona whanaunga ko Enoka Te Rukuata, i kawea mai te wehi, te mana, te tapu o te ao Tawhito ki runga i tenei taonga a Te Ao Hau. Na Apirana Ngata me te "Wiwi" i kawea mai te maru o te tangata. I tae mai ano nga tangata whakahaere kupu o te Ao Hou: ara, a Reweti me Poihipi Kohere, a Pine Tamahori, a Hatara Te Awarau, a Renata Tamepo, me te tini noaiho. Ko te pakeha kaore i arikarika: "Me te tere inanga i te omutu." I tae mai a K. S. Williams, M.P., me ona whanaunga I reira nga upoko o nga ropu Kaunihera o te Takiwa, nga mangai o nga Ropu whakahaere i nga mahi hokohoko (Chamber of Commerce) o Kihipane I tu a Te Potene Tuhiwai raua ko tona tamaiti ko Tipuwai Houkamau, nga Kaumatua o te kainga ki te mihi mihi ki nga whakaake i mua i te tohinga o te wapu.

Ngata pai nga puku o te tangata whenua i te nui o te tangata. Ahakoa koutou i mate i te kai- Ngati-Porou, ki moa noatia iho. I te mea i huihui tatau, i tutataki nga wawahanga o te iwi ki runga ki to tatau arawhata puta ki waho, tomo ki roto. E hara tenei arawhata i te arawhata hei pikinga ki Tiapani.

KA TOHIA TE WAPU: KO "HINEMAUREA."

Na Te Honore Apirana Ngata, M.P., mema mo te Tai-Rawhiti i tohi te wapu ki te tohi a Tangaroa. Tera te roanga atu o tona whaikorero. I whai-kupu ia ko "Hinemaurea" te ingoa o te taonga nei. Katahi ka hoatu e ia etahi whakapapa. Ko "Hinemaurea," he ingoa tipuna no matau no Ngati-Porou. Kaore rawa pea tetahi i hapa i taua tipuna.

Hinemaurea = Te Ao-taki

Ruataupare = Tuwhakairiora

Na konei katoa nga rangatira o Ngati-Porou; a Te Kani-a-Takirau, a Te Rangimatemoana, a Te Houkamau, a Te Rukuata, a Rapata Wahawaha, a Te Mokena Kohere, a Te Haenga, a Paratene Ngata, a Apirana Ngata, tahi ake, tahi ake: me matau nei hoki nga mea o raro iho.

Ka mutu te whai-korero a Apirana, ka karangatia e ia te wahine a Metekawe (Mrs. W. Metcalfe), Tiamaha o te Poari o te Awa, kia pakarutia te patara o te wai-tohi i te taonga nei. Taua wai he champagne—ko te wai whakahari o nga Kingi.

NGA RETA MAI.

Ki te Etita.

Box 26, Matangi, Waikato,

Aperira 28th, 1925.

KI a te Toa. E koro, he whakamihi ra mou e rere haere nei i te Motu, i te Hauauru, i te Tonga, i te Rawhiti, me te Tai-tokerau, puta rawa mai ki te riu o to awa o Wai-kato na reira ka oho ake te ngakau kia whakamihi noa atu kia koe, mou ehari nei i nga rongorongo o te Motu. E toa tena koe.

He ahakoa, kua he ke te wa tika mo tenei korero, hei tukunga atu kia koe, i te wa e ora ana ano te tinana, i te wa kua he, kua takoto tona tinana ki waenganui i ona Iwi. Kua tae ki te mutunga mai o te tangata, ka rite ai ki nga kupu tohu-tohu, ko te rangi me te whenua e pahemo, ko aku kupu ia e kore e pahemo. Heoi ra, kua rite enei wahi i a ia ano te whakarite, te wahi ki te rangi kua tae ki reira, ko te wahi ki te whenua, kei reira ia e takoto ana, ko te wahi ki ana korero, ka mau tonu.

I te wa e ora ana a Paratene Ngata. He ra, he wiki, he marama ana whakaaro ki ahau, aku whakaaro ki a ia. Nana koe e toa i whakaatu mai ki ahau. Kaore kau aku kupu atu,

kite rawatia ake e ahau e haere mai ana. Ko koe tenei ko *Te Toa Takitini*, heoi waiho tonu iho, hei maunga mahara i muri i a ia. Ko tana patai whakamutunga ki ahau, mehemea i puta he kupu ma Mahuta i tana nohoanga i te Paremata whakamutu i a ia. Kaore ranei? Mehe kaore i puta tana kupu whakamutu i a ia. Ko tena nohoanga kei te puare tonu, ki a Te Rata. Kaore i tutuki ena whakaaroaro a maua. Ka hinga mai nei ia i tona hinganga i mahara ano taku ngakau, kia tuhi noa atu i etahi mihi maku mona, i te wa ano ona e tangihia ana e ona iwi. Heoi ra, he ngakau ano i tae mai ki roto kororero ai: he pewhea ena mihi ka tuhia na, mo tera ahua tangata. No te mea tera ke-noa atu nga mihi, nga tangi, nga poroporoaki mona, ana iwi maha a nga "rangatira," a nga "mana," a ona kawai maha i te Motu puta noa. Na reira i tika ai ko nga mihi ko nga Poroporoaki mona, i whakaheke a ana iwi ki te marae i a ia e takoto ana, no tatou katoa. Kati ra e tika ana tenei tangi, ki a tangihia atu mona:—Koia tenei.

*A Tainui, na, te Arawa, Mataatua, Kurahaupo, Tokomaru,
Ka tau ki te moana,
I taakitia mai te tumu i Hawaiki, ko Takitumu.
Te po i Rangipo, Aotea i te moana,
Nga waka o Uenuku, piri ana i te rangi,
Ma wai e tuami, o waka te tau nei,
Nana i kau mai te moana hohonu,
Te moana uriuri, te Moana-nui-a-Kiwa,
He piringa korekore korekore te marama,
Ka kore koe i te ao nei i!*

E hoa e Toa, ko te wahi nana ahau i whakahiahia ki a tuhi atu i enei kupu kore noa iho, he kitenga iho noku i etahi o taonga, o roto i to putiki, e haria nei e koe ki o marae i te Motu, e mau na i te Page 48. *Te Toa Takitini*, 1st Tihema, 1924.

Taku hiahia, he koa o te ngakau, mehemea kaore ahau i rongorongorongo. tenei a Paratene kua hinga ki waenganui i ona iwi, ka mohio tonu iho ahau kei te ora tonu ia. E mau nei ana kupu mutunga. "Koia ranei i penci te Takoto onga korero nei? Kaore ranei."

Maku nei e utu atu te Patai nei. E hoa Paratene, kia ora ra. E tika ana, me waiho ake enei korero, hei ohaaki mau i muri i a koe, nga kupu a Ingarangi mo te Pitihana a o hoa rangatira, nga Kaumatua Rangatira o te Motu e tu maina i tera ao.

A Tawhiao Potatau, a Topia Turoa. a Hori Ropiha, a Meiha Te Wheoro, me Patara Te Tuhi.

E hoa ka mutu pea i a koe anake te tangata e marama ana. ki era korero katoa. Heoi ano ahau i whakao atu ai i toku reo i waenganui o korero, na taua patai mutunga nei?

Ae, kua kite iho au i taku wahi i kite ai. (1) He tautoko no runga i te Panui tatu ana ki raro. Kore rawa he wahi i ngaro, i he ranei. (2) Au mahi ra e te tangata kua waia ki te rara-nga kete puputu te ngahoro rawa te kongā.

He kore noa iho nei te wahi, nga wahi, i kite iho ai ahau, me whakatutuki ano. Ki a marama ai nga tangata whakaaro nui. (Tirohia iho, i te Toa o te Tahi o Tihema, wharangi 149.)

Tauia iho i te raina o runga ki raro 11, nga raina. E penei ana nga korero. "Ahakoa, kore he wahi e pai i te" e penei ana te tino tikanga. "Ahakoa, kaore he wahi e pa atu ai te."

Te wahi tuarua. Tirohia wharangi 151, kei te kupu mutunga a Roore Tiatihira e penei ana. "Heoi ano." E penei ana te tino tikanga. "Hoi ana a Ingarangi." Ka mutu nei ano te wahi i hiahia ai ki te whakahoki atu i te patai nei.

Tenei ra e Toa. Ka tukua nei e ahau enei kupu kore-kore noa iho i hiahiatia mai nei e te patai. Ki te tangata mana tau mahi e whakatikatika e haere ai koe ki o marae. Mana e hari atu ki nga takotoranga o te hoha noa iho i a ia. Koia tonu atu tera. Kaore kau he raruraru, kia ora ano i roto i te Ariki.

Kia ora te Etita. Me ou hoa kai whakahaere o te taonga. Ma te Matua i te wahi ngaro, tatou katoa e tiaki e manaaki. Amene!

—*Na to Hoa Mokai—T. T. Rawhiti.*

TAKAKA.

Ohinemutu, Hune 23rd, 1925.

TENA koe. I te p. 169. Nama 42 (Hanuere) o *Te Toa Takitini*, tera tetahi reta i tuhia e to tatou hoa e J. C.

Andersen, he patai nana mehemeca na te Maori ake te takaro paihere rakau e tukutukuna nei kia hinga, ka kapekape ai. Kei te whanga atu ahau ma etahi e whakahoki taua patai. Kaati, i te mea kua roa rawa, ko taku whakahoki tenei, ae, na te Maori tonu taua takaro. Ko te ingoa ki te Maori he "TAKAKA." He takaro tuturu tenei na te Maori i mua. I kite tonu ahau i tenei takaro i a au e tamariki ana. Ko aku tau inaianei kua tae ki te 70 pea. He ngahau tuturu tenei na matou i nga wa e ora ana nga koeke. Heoi ano.

—*Na Te Kiwi Amohau.*

TE KAI-WHAKAAKO PAE-RA-UTA.

Na R.T.K.

HE tokomaha nga tangata i whakamibi mo te whakamaoritanga i nga korero a Oriwa Korimete mo te Kai-kauwhau pae-ra-uta: ko Manu i tono mai kia whakamaoritia e au te Kai-whakaako pae-ra-uta. Na Korimete ano tenei korero, he wahi no te Kai-kauwhau pae-ra-uta. he korero e akona ngakautia ana e nga tamariki kura.

I whakamaramatia e au i te Nama 35. te kaupapa o nga korero a Korimete. ara. he tangi nana. he apakura. mo tona iwi, mo ona whanaunga i ngaro. Ko te whenua i riro i te tangata whai-moni, i ki ai a Korimete:—

One only master grasps the whole domain.

Kotahi ano ringa kaha kei te pupuri i te whenua katoa.

Mo te mare kaore he rongoa hei rite ki te WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE.

I tangihia e Korimete nga pariri i mahi ai tona iwi me nga papa o o ratou whare—te papa o te whare o tona papa, te Kai-kauwhau pae-ra-uta me te papa o te whare-ura i akona ai ia, i whakaako ai te Kai-whakaako pae-ra-uta. Tenei ana kupu mo tona kura mahita.

TE KAI-WHAKAAKO PAE-RA-UTA.

I te taha o te taiapa kua parori, e tika ra i te taha o te ara,
I kowhera ai nga puawai hua-kore o nga tumatakuru—
I reira, i tona ²whare turituri, he tohunga ki te whakahaere,
I whakaako ai i tana kura iti te kai-whakaako ¹pae-ra-uta.
He tangata taikaha, he taimaaro ki te titiro atu—
I tino mohio au ki a ia, a ³i mohiotia e nga tamariki whakarere kura;
Na te ahua o tona mata i te ata i mohio ai
Nga tamariki ki ⁴nga aitua o taua ra, a wiri ana ratou;
Kata ngehegehe ana ratou, ⁵he kata maminga,
Ki ana nukarau, he maha hoki ana nukarau;
Kohimuhimu ana ratou, a huri noa,
Whakaatu ana he rongu kino ina ⁶konokono tona rae.
Otiia he tangata aroha ia, a me he mea he taikaha;
Na tona aroha ki te matauranga tona he.
I mohiotia ia e te katoa he tangata matau;
He tohunga ki te tuhituhi, ki te whika;
I mohio ia ki te ruuri whenua, ki te tatau i nga po;
A, e ai te korero, i taea e ia te titiro te ranea o te kaaho.
Mo te tautohe, e, hinga iho ⁶te minita i a ia,
No te mea ahakoa ia hinga ⁷ka totohe tonu;
I ana kupu matau, kupu roroa, kupu haruru-nui
Miharo tonu, whakama tonu, ona hoa pae-ra-uta;
Ae, whakana tonu, miharo tonu ratou
Ki te ranea rawa o nga kai o tona mahunga iti.
Aue! kua memeha ra tona ingoa; a ko te wahi pu
I hau nei ona rongu ⁸kua warewaretia.

NGA WHAKAMARAMA.

(Explanatory notes.)

¹Pae-ra-uta.—Noho i nga kainga ririki; kaore i tata ki nga taone nui, ki te huihuinga o te tangata.

²Whare turituri.—I te tutu o nga tamariki.

³I mohiotia.—No te mea i whiua ratou mo te oma i te kura.

⁴Nga aitua.—I te puku kino o te ahua o te kai-whakaako i te ata ka mohio nga tamariki ka whiua ratou i te roanga o te ra.

⁵He kata maminga.—Ahakoa kahore nga tamariki i hiahia ki te kata, i to ratou wehi kei kino te kai-whakaako ki a ratou ka whakatau noa ratou ki te kata.

⁶Te minita.—Ko te kai-kauwhau pae-ra-uta tenei i korerotia ra i te Nama 35.

⁷Ka totohe tonu.—Kua tutaki koutou ki etahi tangata puku tohetoe. Kei te mohio au ki tetahi tangata i rite rawa ki te kai-whakaako pae-ra-uta, he Momona taua tangata. Ahakoa kaore te korero i pa ki a ia ka uru he kupu mana, a, ahakoa tino marama tona hinga ka totohe tonu ia, ka nukuhia atu tana totohe.

⁸Kua warewaretia.—Rite rawa nga korero a Korimete mo tetahi hapu Maori e tika ana kia kiia kua ngaro a ko te wahi i tukituki ai o ratou rongu kua warewaretia. He hapu kaha i ona ra, he hapu toa, he hapu rangatira, a i te wa o te riri Hauhau he hapu piri-pono. I te whawhai ki Uropi he mokopuna a ratou i hinga a e tiraha mai ra i te whenua. Na te mana o to ratou rangatira i kore ai nga whenua o nga Hauhau i murua e te Kawanatanga. I nga mahi a te Kooti Whenua Maori kua riro

nga whenua o tenei hapu i etahi atu hapu, i nga Hauhau. Nga pa maioro o o ratou tipuna, o ratou urupa e toru ziro katoa. Kua kore whenua ratou i te ao, e kore ratou e tika kia kiia i enei ra he hapu, kahore hoki o ratou na turanga waewae i te ao. Tika rawa ma o ratou uri te tangi, a Korimete:—

Aue! kua memeha ra to ratou ingoa; a ko te wahi pu
I hau nei o ratou rongo kua warewaretia.

E kore pea e roa rawa enei korero ki te tuhituhia ki te reo
ake o Korimete ana korero mo tona kai-whakaako, hei titiro
ma nga tamariki ma nga "reo kihi," hei whakapiri ki te
taha o te reo Maori:—

THE VILLAGE SCHOOLMASTER.

Beside yon straggling fence that skirts the way,
With blossomed furze unprofitably gay—
There, in his noisy mansion, skilled to rule,
The village master taught his little school.
A man severe he was, and stern to view—
I knew him well, and every truant knew;
Well had the boding tremblers learned to trace
The day's disasters in his morning face;
Full well they laughed with counterfeited glee
At all his jokes, for many a joke had he;
Full well the busy whisper, circling round,
Conveyed the dismal tidings when he frowned.
Yet he was kind, or if severe in aught,
The love he bore to learning was in fault.
The village all declared how much he knew;
'Twas certain he could write, and cipher too;
Lands he could measure, terms and tides presage,
And even the story ran that he could gauge;
In arguing, too, the parson owned his skill,
For e'en though vanquished, he could argue still;
While words of learned length and thund'ring sound
Amazed the gazing rustics ranged around;
And still they gazed, and still the wonder grew
That one small head could carry all he knew.
But past is all his fame—the very spot
Where many a time he triumphed is forgot.

NGA KURA MAORI.

W. W. Bird, M.A.

(Na H. Poananga, LL.B., i whakamaori.)

Ko nga whakahaere o nga Kura Maori i nga wa o mua e rere-
ke ana i nga whakahaere o naianei. I aua wa ko nga minita
me nga mihinare te hunga e kura ana e ako ana hoki i nga
Maori. E awhina ana ano nga Maori i nga whakahaere o nga
Kura mete tuku whenua hei awhina i nga kura i roto i o ratou
takiwa.

I te timatanga o nga Kura Maori, he nui te hunga i huihui ki
te waahi kotahi. i akongia ratou i roto ano i to ratou reo mete
whakawhiwhi hoki kite kai mete kakahu. He nui te taumaha-
tanga o enei whakahaere.

I raro i nga tikanga o "Te Ture Kura Maori, 1858," i whaka-
aetia kia £7000 i te tau me whakaputa hei awhina i nga kura
e ako nei i nga Maori, ahakoa kaumatua tamariki ranei. Ko
taua moni e puta ana ia tau ia tau mo nga tau e whitu.

Ko taua moni e whakaputa ia wa ia wa ki nga kaiwhaka-haere o aua kura, kote nui o nga moni kia kaua e iti iho i te £5 a kia kaua e nui ake i te £10 mo te tangata kotahi e akongia ana.

E akongia ana te reo Ingarihi me era atu matauranga-a-ringaringa i roto i nga kura i awhinatia e te Kawanatanga.

No te tau 1867 ka kitea kaore i te tika nga whakahaere o nga kura i runga i nga huarahi kua whakatakotoria. I taua tau ka paahitia te Ture Menemana o Te Ture Kura Maori. I raro i tenei Ture ka whakaturia nga Kura Takiwa me nga Komiti whakahaere, me te tuku moni hoki hei whakatu whare kura hei utu hoki i nga kaiwhakaako. I whakaritea ano hoki ko nga whakaakoranga me na rotu atu i te reo Ingarihi.

I mua atu i te whakatutukitanga i nga tikanga o tenei Ture, ka huaranga te whawhai ki Aotearoa nei, a note tau 1871 katahi ano ka kaha nga whakahaere o nga Kura Maori. No taua tau ka paahitia te "Ture Kura Maori," a ko nga tikanga enei o taua Ture e whai ake nei, ara:—

Tuatahi, he whakatu kura ki nga waahi e kitea ana e nui ana nga tangata a kaore hoki he raruraru e pa mai.

Tuarua: He ako i nga tangata ki te reo Ingarihi, haunga hoki nga takiwa e kore ana nga kaiwhakaako Pakeha e tae ki reira.

Tuatoru: Ma nga Maori ano e whakahaere nga tikanga o aua kura mete awhina ano o nga Pakeha e hiahia ana kia uru atu ki nga mahi ate Komiti.

Tuawha: Me awhina hoki nga Maori i tetahi waahi o nga raruraru o te mahinga i nga whare kura mete utu hoki o nga kai-whakaako. Me whakarite te wahanga hei utunga ma ratou.

Tuarima: He whakatu kai-tirotiro mo aua kura.

I raro i tenei Ture ka whakaturia e te Minita Maori, e Ta Tanara Makarini, ko A. H. Russell hei kai-tirotiro i nga Kura Maori.

I raro i enei whakahaerenga, ka whakaturia nga kura e whai ake nei nga ingoa, a ko aua kura kei te tu tonu inaianei:—Tokomaru Bay. Tuparoa, Waiomatatini, Matata, Rotoiti, Ohaeawai, Kaikobe, Waima, Pukepoto, Ahipara. Hapua—a e kitea ana hoki i roto i nga tuhi tuhinga me nga whakahaere o enei kura i tino kaha te awhina o nga tangata i aua kura i nga wa o mua, a ko a ratou tamariki inaianei kua kite i nga hua o nga purapura i whakatongia e o ratou matua.

I te tau 1874, hui katoa nga moni i whakapaua mo nga Kura Maori e £12,000.

Kaore he kaupapa i whakatakotoria hei akoranga, e ako ana ia kaiwhakaako i runga ano i te tikanga e tika ana ki tana titiro. Ko nga matauranga e akoria ana kote Reo Ingarihi, Korero Pukapuka, Tuhituhi mete Mapi (Geography).

Kaore i tino pai nga whare akoranga, me nga mea e tika mo roto. Kaore hoki e pumau ana te haere kite kura o te hunga e akoria ana. Otira ahakoa enei ahuatanga he nui nga painga i puta mai kite iwi-Maori i runga i nga whakahaere o enei kura.

Ko te ripoata tenei ate kai-tirotiro mo te Takiwa o Hokianga:—

“E tino mohiotia ana he nui nga painga i puta mai ki nga Maori o te Takiwa Tokerau i runga i nga whakahaere o nga Kura Maori. a na runga hoki i aua whakahaere i ngawari ai nga taupatupatutanga i waenganui i nga iwi e rua. Hei tohu mo tenei ahuatanga, me titiro atu tatou ki te pai o ta ratou meho me te pupuri hoki i nga ture. Kaore i penei te ahua o era atu hapu. Mo nga tau e waru e iwa ranei kua pahure ake nei. kaore he raruraru i huaranga. He tika hoki kia titiro atu tatou ko te nui o nga hapu o te Rarawa me Ngapuhi e 7000. Ko toku whakaaro ko tenei ahua noho pai na runga i nga akoranga i roto i nga Kura Maori i mohio ai hoki nga Maori ki nga tikanga Pakeha. a kei te whai hoki ratou inaianei kia mohio ki aua tikanga.”

I mua atu o taku whakamarama i nga whakahaere o enei ra, he mea tika kia whakaatu au ite ripoata a te Kai-tirotiro whakamutunga o nga Kura Maori.

“Kia mohiotia ano he whakahaere hou nga whakahaere e hiahiaia ana kia mahia. ara he whakatu ite huarahi ite ao tawhito kite ao hou. he whakatu kura i waenganui ite iwi me nga kaiwhakaako pakeha hei tohutohu i nga huarahi tika. He penei nga tikanga ite wa i riro ai te mana o nga Kura Maori ki raro ite Tari o nga Kura. Ko nga kupu enei a taua tari, ara:—(1) Kua takoto ke nga tikanga o nga whakahaere o nga Kura Maori i mua atu o te rironga mai o nga whakahaere ki raro i tenei tari. (2) Ahakoa te nui o nga taumahatanga, i tino kaha nga kaiwhakahaere ki te mahi i tatu tika ai i tino pai ai hoki o ratou kura Maori.”

I te wa i riro ai nga Kura Maori ki raro i te mana o te Tari Kura Maori, i hiahiaia hoki kia whakaakona nga matauranga hohonu ki nga Maori. I te tau 1879, ka mutu te mana o te Tari Maori ki runga ki aua kura. ka whakawhitia hoki ki raro ite Tari o nga Kura. I taua wa ka whakatakotoria he kaupapa tuturu mo nga akoranga.

E mea ana te Ture Kure Maori 1880 kia whakaturia nga kura me ona kaiwhakaako, kia whakatakotoria nga tikanga whakahaere me nga kaupapa akoranga. Ko nga kaupapa hei akoranga. ko te Reo Ingarihi. Korero Pukapuka, Tuhituhi, Mapi. Whika. me te Tuitui Kakahu ma nga kotiro. I wehe-wehe ano nga kai-whakaako, me te whakarite ano i o ratou utu. ara kei waenganui ite £80 kite £225 i te tau.

I raro i enei whakahaere hou ka whakaturia a Hemi H. Te Popi hei kai-tirotiro hei kai-whakamatautau hoki. Na runga i ona mate i kore ai ia e tae-a-tinana mai ki konei. E rua tekau ma rima ona tau e mahi ana ia mo nga kura Maori, a ki toku whakaaro na runga i tona kaha me tona aroha hoki kite iwi Maori i kite ai tatou i enei ra i nga painga i hua mai o roto i nga whakaakoranga, hei tohu tena i tino whaihua nga werawera

me nga mahi a Te Popi i waenganui ite iwi. He nui nga tau i noho kai-whakaako ai ia, he tangata mohio hoki ki nga matauranga me nga tikanga whanui tikanga rangatira hoki, a ite wa i whakaturia ai ia hei kai-tirotiro, i tino kaha ia ki te whakātutuki i nga mahi i whkawhiwhia kia ia. Ahakoa te nui o nga raruraru me nga taumahatanga, kaore ia i ngoikore ona whakaro, na reira i arohatia ai e nga Maori i kiia ai hoki he "matua" no ratou.

Na runga ite pai o ana whakahaere me tona ngawari hoki, i kaha ai te awhina o nga Maori i nga kura Maori me te nui hoki o nga tamariki e haere ana ki nga kura. Ite tau 1879 te nui o nga tamariki i tae ki nga kura 1042, ite tau 1881 e 2010, e rite ana tenei kite 1562 tamariki i tae ia tau.

Note tau 1903 ka mutu te mahi a Te Popi, otira ko nga mahi i oti i a ia ka meingatia hei tohu whakamaharatanga e kore nei e memeha. I aua wa e 50 nga kura i whakaturia, ko nga whare he ririki he uaua te pupuri ite marangai mete tupuhi ki waho. Inaianei ko 101 kua tu, ko nga whare hoki kua pai ake. I te timatanga i tata kite 1000 nga tamariki e akoria ana, no muri mai ka eke kite 3693. I aua wa e tae ana ki mua ia ia nga tamariki kia whakamatautauria, e mau ana hoki ratou ia ratou pukapuka me nga tereti, rereke hoki o ratou kakahu he paraihe nga patene o nga koti. I muri nei kua whiwhi etahi ki nga tohu honore (diploma), kua whiwhi hoki ki nga kakahu o nga kura nunui (University) o Niu Tirenī.

Ahakoa kua kore a Te Popi i waenganui ia tatou inaianei, ko tona ingoa e kore e wareware. Nahoki kua mau tona ingoa ki runga i nga Kai-tirotiro, kai-whakamatautau. o muri nei, a kua kiia hoki ratou ko "Te Popi."

Tera atu ano tetahi i kaha te awhina i nga mahi a Te Popi, ara ko H. B. Kirk (Keeke), a inaianei ko ia tetahi o nga tohunga kai-whakaako o Wikitoria (University) Kareti. E 18 ona tau e awhina ana ia Te Pope. Ahakoa kua wehe atu ia ki era taumata teitei ote matauranga, kei te mau tonu ona whakaro ki nga whakahaere o nga kura Mori.

TE KOMIHANA UIUI I NGA KEREEME WHENUA MAORI.

TE RIPOATA I KONIRITIA KI TE AROARO O TE WHARE
PAREMATA I TE 21 O NGARA O MAEHE, 1921.

4. Ko Te Poari o te Tari o te Kai-Tiaki Maori.

NGA WHAKAMARAMATANGA.

1.—TE POARI TIAKI O TE TAKIWA O TE ARAWA.

Ko tenei Poari i whakaturia hei whakamana i te oati a te Kawanatanga i te wa i oti ai nga whakariteritenga i waenganui i te Kawanatanga me te Arawa mo nga Moana i roto i te Takiwa o Te Arawa. Ko te whakawhaititanga o nga whakaritenga i waenganui i te Kawanatanga me Te Arawa ko tenei e whai ake nei.

- (a) Ko te tukunga i te mana o nga moana ki te Karauna. Engari ko nga motu i roto i aua moana ka rahuitia ano mo nga Maori.
- (b) Ko nga urupa kei aua motu a kei nga tahataha o . . . (*kei te ngaro etahi o nga kupu o te kape*) . . . whi ano i te Kooti Whenua Maori ki te mana whakatu Kai-tiaki mo aua urupa.
- (c) Whakamana i nga Maori ki te hi ika i roto i aua moana haunga ia nga ika hari mai a te pakeha. E araia ana te hokohoko i nga ika.
- (d) Whakatu Poari mo Rotokakahi me era atu tikanga e ahei ana mo te taha ki tera tikanga.
- (e) Whakatakoto i tetahi Tahua Moni hei orange mo Te Arawa me ona uri.

Ko nga ture i paahitia hei whakamana i te oati i puta i runga i enei whakaritenga ko Tekiona 27/1922/48, Tekiona 13 me 14/1923/32, me Tekiona 15 me 16/1924/45.

Ko nga mana o te Poari kua oti te whakatau i raro i nga rekureihana i mahia i raro i Tekiona 47 o te Ture 1922/Nama 48.

Ko nga Mema o te Poari Tiaki o te Takiwa o te Arawa he mea whakatu ano e nga Hapu o te Arawa i te hui i tu ki te Whakarewarewa i te 27 o Maehe, 1923. I tae ki reira te Tumuaki Kai-whakawa ara te Tumuaki o te Tari Maori.

2.—TE POARI UIUI I NGA KORERO ME NGA MAHI O NEHE RA E PA ANA KI TE IWI MAORI.

I tino kite te Kawanatanga i te tika o te whakatu i tenei Poari ki te whakarapopoto i nga korero Maori i nga tikanga Maori o nehe ra. I runga i te whakaarohanga kia whai mana taua Poari ka mahia a ka paahitia a Tekiona 9 o te Ture, 1923/Nama 32.

Ko tenei Tekiona e penei ana. Ko te tikanga o tenei Poari hei uiui i nga mahi, i te reo, i nga tikanga, i nga korero o nehe ra o te Iwi Maori a o nga Iwi o Hawaiki ko nga rekureihana whakatu i taua Poari a whakawhiwhi ki nga mana whakahaere i mahia i te 8 o Oketopa, 1923. Ko enei e whai ake nei nga mema o te Poari:—Honore Hohepa Kotene Kooti, M.P. (Tiamana), Honore Ta Maui Pomare, M.P., Honore Apirana Turupa Ngata, M.P., Tau Henare, M.P., Henare Wharewhiti Uru, M.P., Hemi Hirirapa, Atirikona Hapeta Wiremu Takuta Te Rangihiroa. Hare Teweniti Kina.

3.—TE POARI WHAKAHAERE I TE TAHUA MONI MO NGA TIKANGA MAORI.

Ko tenei Poari i whakaturia i raro i Tekiona 3 o te Ture 1924/Nama 45. Ko nga moni o tenei Tahua no nga moni hua i te ringaringa o te Poari e takoto ana (unallotted interest). Ko te wehenga a te Kawanatanga i tenei Tahua Moni he whakaatu i tona whakaaro kia puta te ora ki te Iwi Maori. Ko te ritenga o tenei moni hei awhina i nga mahi e piki ai te matauranga o nga tamariki Maori hei orange mo ratou a enei wa e tuku iho nei. Ko te tikanga o tenei moni hei whakawhi-

whi i nga tamariki Maori ki te matauranga mahi-a-ringa, ki nga karahipi (scholarships) e uru ai ki nga kura nunui o tenei motu e rite ai te matauranga o a tatou tamariki ki tera e whakawhiwhia nei ki nga tamariki pakeha. Ko nga mema o tenei Poari ko enei e whai ake nei ara ko:—Te Honore Hohepa Kootene Kooti, M.P. (Tiamana), Te Honore Ta Maui Pomare, M.P., Te Honore Apirana Turupa Ngata, M.P., Tau Henare, M.P., Henare Wharewhiti Uru, M.P., Ropata Nopera Tione (Teputi Tiamana), Hoani Koorere (John Caughley), K. S. Wiremu (K. S. Williams), M.P., Takuta te Rangihiroa (Dr. P. H. Buck), Rev. F. A. Peneti (Rev. F. A. Bennett).

(*Taria te roanga.*)

HE PANUI NA TE TOA TAKITINI.

HE whakaatu tenei na te Etita i tona pouri mo te tureitanga o te Putanga atu o tenei kape o ta koutou pepa.

I te raruraru te Etita ki te Hui a te Hahi Maori i Rotorua, a mutu tonu iho tera hui, ka haere tika ki Poneke ki te Hui a te Poari whakahaere i te Tahua mo nga take Maori. Kotahi wiki te tureitanga. Engari to Akuhata ka puta atu i te 1 me te 2 o nga ra. Kia ora nga manaaki korero, nga manaaki kai ma te Toa.

HUKARERE WHARE-KARAKIA.

Ko nga kahi enei o te takiwa ki Heretaunga kua tae mai ki te Kai-tiaki i Nepia.

Tuhata Arona . . .	1	0	0	Warihia Kirikiri . .	10	6
Ereti Tiopira . . .	1	0	0	Tukurua	1	0
Meriana Taorangi .	10	6		Ruiha Hakiwai . . .	1	0

Ko nga kahi enei o te takiwa ki Rotorua i tapaea mai ki te Pihopa o Waiapu.

Ohinemutu me Ue-	toa	50	0	0
nukukopako ka-	Whakarewarewa .	40	0	0

Kei te kahi mai ano etahi o nga hapu o te Arawa. Kia rapopoto, ka tukuna mai ai hoki te whakaaro a te Poari o te Arawa. Kia ora enei manaaki. Kia kaha mai hoki, e nga kotiro tawhito o Hukarere.

Ko nga kahi enei kua tae mai ki te Kura i Hukarere.

Mrs Rangi	1	0	0	Mrs. H. Whakatata	1	0	0
Wairaima Rangi . .	1	0	0	Mrs. H. Piper . . .	1	0	0
Patu Nikora	2	0	0	Mrs. L. G. Cooper .	10	0	
Hiria Reweti	10	0		Mrs. Peihana White	1	0	0
Mrs. Hae Scott . . .	2	0	0	Canon Pahewa . . .	2	2	0
Mr. and Mrs. Ropiha	2	0	0	Miss Fanny Mulligan	1	0	0
Mrs. Matatini	1	0	0	Mrs. Fred Hale . . .	5	0	
Mrs. Sarah Birch . .	0	0		Mrs. W. Te Whata .	10	0	
Mrs. Fairlie	3	3	0	Miss Ina Hutana . .	10	0	
Per Mrs. Fairlie . .				Miss Kino Wilson . .	5	0	
Mrs. G. Piper	1	1	0	Mrs. J. R. Hale . . .	1	0	0
Mrs. Cockery	1	1	0				

Ka pa te mate mare ki te tamariki whangaia ki te **WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE.**